

dockteatern 2010

Scenkonst med figurer, masker och objekt.

dokument 2018

Dockteaterföreningen UNIMA-Sveriges årskrift
Om scenkonst med figurer, masker och objekt

Margareta Sörenson

DOCKUMENT

UNIMA SVÉDORSZÁG FOLYÓIRATA

Hírlevelek és folyóiratok

Az UNIMA SWEDEN 1972-ben alakult, és ezzel párhuzamosan néhány évtizedig egy régebbi bábművészeti egyesület is működött. Az UNIMA svédországi szekció létrehozása Michael Meschkétől származik, aki megtapasztalta a nemzetközi tapasztalatcserét, valamint az UNIMA külső és belső tagságának számos előnyét. A nemzetközi ajtók megnyitása nagyon időszerű és célszerű volt a megkezdődő globalizáció első évtizedeiben. A fiatalabb bábszínészek és a hátizsákos generáció bábművész barátai számára ez jóformán elengedhetetlen volt. Végül az UNIMA Sweden, miután párhuzamosan dolgozott a régebbi egyesülettel, sikeresen egyesítette a kettőt. A másik egyesület sokkal inkább a tagok bizonyos életkorán, magán- és baráti kapcsolatokon alapuló formáció volt, nem pedig egy olyan nyílt egyesület, amelyhez a bábszínház iránt érdeklődők mindannyian ingyenesen hozzáférhetnek.

Az UNIMA SWEDEN és folyóirata, a DOCKTEATERN

Az 1980-as évektől az UNIMA megsokszorozta erőfeszítéseit, hogy elérjék a szélesebb nyilvánosságot annak érdekében, hogy az UNIMA Sweden és a bábművészet, mint művészeti forma ismertté váljon minden színházi körben, illetve azok közönségeinek körében. Személy szerint ebben az évtizedben lettem az UNIMA Sweden tagja, noha színházi kritikus voltam és egyáltalán nem szakmabeli. Michael Meschkével közösen írtam egy könyvet *In Search for An Aesthetic of Puppetry (A bábszínház esztétikája nyomában, 1989)* címmel bábszínészként és színházi rendezőként szerzett tapasztalatairól és szakértelméről. Ez arra készítetett, hogy mindinkább kutassam a bábszínház művészeti formáját, és tanulmányozzam, hogyan viszonyul más előadóművészetekhez, és ugyanabban az évben kiadtam

egy gyerekeknek szóló képeskönyvet a világ bábművészetéről. Kritikus, írói és újságírói szakmámat tekintve mindig részt vettem az UNIMA Sweden kiadványaival kapcsolatos munkában. Amikor megalkult egy rendszeresebb, évi négy számban megjelenő közlöny, tagja voltam a szerkesztőbizottságnak, néha még az akkori főszerkesztővel, Margareta Lindgrennel is együttműködve, aki mély és széleskörű munkát végzett a folyóirattal annak érdekében, hogy az minden svéd bábművészre és bábszínházi csoportra kiterjedjen. A folyóirat fanzine kiállítású volt, amely színes fotók elhelyezésére nem biztosított lehetőséget. Szerkesztősége alatt a Dockteatern (Bábszínház) című hírlevél is lelkesen közölte svéd bábszínészek riportjait Svédországon kívüli utazásairól. Amikor az UNIMA Sweden részt vett az UNIMA kongresszusain és fesztiváljain, nyilvánvaló volt, hogy meg kell próbálnunk a svéd bábjátékot bemutatni a világnak. Az UNIMA International-tagság a nemzetközi bábszínházakhoz való szélesebb körű bekapcsolódást, egyszersmind a klasszikus hagyományok és a kortárs bábművészet fejlődésének mélyebb megismerését jelentette. Három vagy négy svéd tanácsos utazott az UNIMA kongresszusaira Japánba, Szlovéniába, Horvátországba, Németországba, Ausztráliába és Kínába. Ahányan csak megengedhették maguknak, követték őket. A svéd bábszínházi csoportok meghívást kaptak fesztiválokra, és felfedezték maguknak a Charleville-Mézières-i fesztivált is, amely a kortárs bábszínház iránt érdeklődők kincsháza. Nyilvánvalóvá vált, hogy Svédországban a bábszínház minőségi szinten több mint jól tartja a színvonalat, és néhány svéd bábszínház meghívást kapott rangos fesztiválokra. Az igény, hogy őket és a svéd bábművészetet hálózatként mutassuk be, fontosnak és sürgetőnek tűnt. Így az évi négy számon felül egy különkiadása is megjelent a folyóiratnak angol nyelven, amelyet a svéd UNIMA-tagok vittek

magukkal a kongresszusokra. E folyóiratok angol nyelvű fordításához, illetve nyomtatásához az UNIMA Sweden általában támogatást kért és kapott a Svéd Intézettől. Az írás és a szerkesztés azonban ingyenes munka volt – és ma is az. Talán furcsa, más országokkal, régiókkal vagy hagyományokkal összehasonlítva, de az UNIMA Swedennek soha nem volt irodája vagy irodistája, akit az egyesület fizetett volna a munkájáért. Az egyesület részére minden munkát a tagok végeztek, ingyen. Különleges igények esetén az egyesület kérhet támogatást, utazásokra, fordításokra vagy egyéb célokra, de általában véve az UNIMA Sweden az aktivistáira és a művészeti ág iránti szeretetre alapoz. (Némi irigységgel néztünk mindig is norvégiai és finnországi barátainkra, akik gyakran szerencsésebb helyzetben vannak, ha nemzeti finanszírozásról van szó.)

AZ ÚJ ÉVEZRED: Globalizáció és az internet

A tágabb perspektívák több betekintést és kitekintést hoztak. A Dockteatern (Bábszínház), mint papíralapú fanzine nyomtatása és terjesztése egyre költségesebbnek bizonyult. A kis példányszámú, párszáz példányos, postai úton történő terjesztés egyre költségesebbnek és végül lehetetlennek bizonyult. Túl sok munka, túl sok költség. Hiteles információk, amelyek azonban csak néhány olvasóhoz jutottak el. A tagok pedig egyre inkább szerettek volna egy professzionálisabb megjelenésű folyóiratot látni. A főszerkesztő most Tomas Alldahl volt, aki korábban bábszínházi színigazgató volt, és inkább a bábszínház esztétikai és elméleti diskurzusaival foglalkozott. Ismét abban a megtiszteltetésben volt részem, hogy egy kiváló szerkesztővel dolgozhattam együtt, aki 2004 és 2018 között maradt a posztján. Hosszas viták és sok tétovázás után az a döntés született, hogy a régi Dockteatern fanzinet/folyóiratot éves folyóirattá vagy évkönyvvé alakítják. Úgy tűnt, hogy ez az, amire az UNIMA Svédország a költségvetésének és az egyéni erőfeszítéseinek keretein belül képes. A folyóirat címe 2010-ről „Dockument”-re változott, ez egy szójáték vagy szóvicc a „document” és a „DOCK-teater”, azaz „bábszínház” szavakkal svédül. Ezzel az új időszakissággal összhangban az éves folyóirat is aktualizálta célját és

perspektíváját. Többnyire tematikusan dolgoztunk, egy évben csak a bábképzítőkkel készített interjúkra, másik évben a bábjáték és a tánc fejlődésére, kapcsolatára koncentráltunk. Még ha tematikus is volt, ebben az új és elegánsabb formátumú folyóiratban szerepelt néhány oldal a svédországi bábosok híreivel. Az egyik gyakran felmerülő téma a bábművészoktatás hiánya volt Svédországban – létezett, de csak időközönként, mindig nehézségekbe ütközött amiatt, hogy túl kicsi és ezért túl drága. A bábművészoktatás problémás helyzetét a skandináv országok mind megtapasztalták, habár Finnországnak szerencséje volt, mert ott már régóta folyik oktatás Turkuban. Észak-Európa országai között mindig is gyakori volt az együttműködés, eszmeccsere, többször is megjelentek koprodukciós folyóiratok – egy-egy kongresszusra készülve, vagy éppen az oktatás régi kedves témájára felfűzve.

Internetes elérés

Az új évezredben az UNIMA Sweden online tevékenysége és honlapja megváltoztatta az egyesület platformját, valamint a tagok és más érdeklődő olvasók elérésének módját. Egy weboldalnak is szüksége van szerkesztőre vagy webmesterre, és nyilvánvaló volt, hogy megváltozott az igény az egyesület rendszeres, nyomtatott folyóiratával kapcsolatban is. A sürgős híreket jobb volt a weboldalon elhelyezni, ahol mindenki számára gyorsan láthatóvá vált. Ugyanakkor: az éves folyóiratban ekkorra már magas színvonalú írások szerepeltek, valamint professzionális megjelenést kapott. Nyilvánvaló módon sokkal több olvasót érdekelne, mint csupán az UNIMA Sweden tagjait, és különösen érdekelne mindenkit, akit általában véve érdekel a színház, az előadóművészet, az opera vagy a tánc. Mint mindannyian tudjuk, a kortárs bábszínház hajlamos keveredni és vegyülni más formákkal a színpadon, így aztán a bábszínház és a más művészeti formák közötti határozott választóvonal fenntartása egyre és egyre elavultabbnak tűnt. Tomas Alldahl a 2018-as szám után lemondott a szerkesztői posztról, és pár évig bizonytalan volt a régi és nagynevű folyóirat sorsa. A legutóbbi fejlemény az volt, hogy négyoldalas részt kínált fel

a folyóirat alkotóinak a Teatertidningenben (Színházi folyóirat) és a Danstidningenben (Tánc Magazin), mindkettőjüknek több ezer olvasós megjelenése van. A négy behajtható oldalt az UNIMA szerkesztőcsoportja készítette. Még mindig tag vagyok, és mostanra nincs egyetlen felelős, úgynevezett szerkesztőnk se. (A Színházi Kritikusok Nemzetközi Szövetségében 2021-ig elnökként végzett tetemes mennyiségű nemzetközi munka miatt nem éreztem magam késznek arra, hogy szerkesztőként teljes felelősséget vállaljak.) Így aztán a két folyóirat szerkesztője nagyon boldog volt, amikor kiadványuk egy részét előre megírva, szerkesztve, szép képekkel és grafikai tervezéssel ellátva megkapták, ráadásul

ingyen. Az UNIMA Sweden fizette a grafikust; a szövegeket és a szerkesztést továbbra is ingyen végezték az UNIMA Sweden igazgatósági tagjai. Úgy tűnik, hogy az olvasóknak és a szerkesztőknek tetszik ez az új DOCKUMENT, amely a színpadi művészeti ágak két legfontosabb folyóiratának mellékleteként jelenik meg. Ha nem gondolják meg magukat, valószínű, hogy ezen az úton haladunk tovább. A svédországi bábművészet történetében korábban egyszer már megváltoztak a körülmények. Lehet, hogy egy UNIMA-kiadványnak pontosan olyan rugalmasnak kell maradnia, mint az évszázadok során magának a bábművészetnek.

Fordította: Hajdú András Gergely

Dokument

DOCKTEATERN ÄR ÖVERALLT

Dockteater, figurteater eller animations-teater – kärt barn har många namn. Den samtida dockteatern är dessutom överallt och bidrar starkt till scenkonsternas samtida utveckling genom att vidga sina revir och kliva över gränserna mellan konstformer för scenen.

Dockteaterns många konstnärer arbetar i egna ensembler, men är lika ofta frilansare som gästar olika institutioner. Äldst bland svenska dockteatrar är Mario-

netteatern, yngst är Malmö Dockteater; båda är typiska modernister och exempel på den samtida dockteatern. Däremellan finns en rad äldre och yngre dockteatrar och flera generationer dockmakare.

I Sverige är de flesta inom dockteaterns skilda yrken med i UNIMA-Sverige, den svenska delen av den internationella organisationen Union International de la Marionette. Utbytet mellan länder och kontinenter är stort inom festivaler,

produktioner, utbildning och forskning. UNIMA, som hör till UNESCO:s stora familj av kulturorganisationer, samlar och bevarar också kulturarv för en av världens äldsta teaterformer, alltså aktiv i sin klassiska form i många länder i Asien och Afrika.

Här presenterar UNIMA-Sverige lite om den livliga teaterform som är samtida dockteater.

Norska Yngvild Aspeli har för sin grupp Plexus Polaire skapat en tolkning av Moby Dick för både dockor och skådespelare.

FOTO: KERSTINAALEBY/OPDAN

DOCKUMENT

UNIMA SWEDEN

Bulletins and journals through the years

UNIMA SWEDEN was founded in 1972, and for some decades an older association for puppetry existed in parallel. The initiative to create a UNIMA section in Sweden came from Michael Meschke, who had experienced the international exchange and the many advantages to be a member of both the inner and outer circles of UNIMA. The opening of international doors was very timely and adequate in the first decades of beginning globalism. To younger puppeteers and puppetry friends of the back pack generation it was quite a necessity. Finally, UNIMA Sweden after having worked in parallel with the older association, succeeded in making a union of the two. The other association was based on members becoming of a certain age, and based on private relations and friendships, more than being an open association with free access to anyone interested in puppetry.

UNIMA SWEDEN and its journal DOCKTEATERN

Since the 1980's more efforts were put into publicity, aiming to make UNIMA Sweden and puppetry as an art form known in all theatre circles and among the audiences. Personally, I became – though a theatre critic and not at all within the art of puppetry – a member of UNIMA Sweden during this decade. I had written a book together with Michael Meschke, *In Search for An Aesthetic of Puppetry* (1989), about his experiences and expertise as a puppeteer and theatre director. This made me begin to investigate in the art form of puppetry more and more and study how it relates to other performing arts, and the same year I published a children picture book on puppetry in the world. Considering my profession as a critic, a writer and a journalist, I always was involved in the work with UNIMA Sweden publications. When a more regular bulletin, with four issues a year, was established I was a member of the editorial board, sometimes even in partnership with the chief editor at that time, Margareta Lindgren, who made a deep and wide work with the journal, aiming to make it cover all Swedish puppetry artists and

puppet theatre groups. The journal had the shape of a fanzine, with no possibility for color photos. Under her editorship, the bulletin *Dockteatern (The Puppet Theatre)* enthusiastically was also publishing reports from Swedish puppeteers when on travels outside Sweden. When UNIMA Sweden took part in UNIMA congresses and festivals, it was obvious that we should try to present Swedish puppetry to the world. The membership in UNIMA International meant a wider engagement in international puppetry and deeper knowledge about both classical traditions and the development of contemporary puppetry. Three or four Swedish Councillors traveled to UNIMA Congresses in Japan, Slovenia, Croatia, Germany, Australia and China. As many as possibly could afford it, followed. Swedish puppetry theatre groups were invited to festivals and also discovered the festival in Charleville-Mézières, a treasury box for everyone interested in contemporary puppetry. It became obvious that puppetry in Sweden did keep the level in quality more than well, and some of the Swedish puppet theatres were invited to prestigious festivals. The need to present them and Swedish puppetry as a network felt serious and urgent. So on top of the four issues a year, a special edition of a journal was produced in English and was carried with the Swedish UNIMA members to the congresses. To translate and print these journals in English, UNIMA Sweden normally asked for grants from the Swedish Institute and did receive them. Writing and editing however was – and is – a work for free. Maybe strange looking to other countries, regions or traditions, but UNIMA Sweden never had an office or an officer paid for serving the association. All work for the association has been made by its members for free. For special needs the association could ask for grants, for travels, for translations or other purposes, but in general terms UNIMA Sweden is based on its activists and their love to the art form. (With some envy we have been looking to our friends in Norway and Finland who often are in more lucky situations when it comes to national funding.)

A NEW MILLENIUM : Globalisation and internet Going online

Wider perspectives brought more insight and outlook. To print and distribute the paper fanzine, *Dockteatern* (=The Puppet Theatre) proved to be more and more expensive. With a small edition of a couple of hundred copies, mailed by post proved to be more and more expensive and finally impossible. Too much work, too much costs. Qualified information, but it reached out only to few readers. And, more and more the members wished a more professional looking journal. The editor in chief was now Tomas Alldahl, himself earlier stage director within puppetry, and more into the aesthetics and theoretical discourses of puppetry. Again, I had the privilege to work with an editor of excellence, who stayed on his post from 2004 to 2018. After long discussions, and much hesitation, a decision was taken to transform the old fanzine/journal *Dockteatern* to an annual journal or an annual book. It seemed to be what UNIMA Sweden could produce within limits of budget and individual efforts. The title of the journal was changed from 2010 to "Dockument" – a pun or play with the words "document" and "DOCK-teater", "puppetry" in Swedish. With this new periodicity the annual journal also up-dated its aim and perspective. We were mostly working thematically, one year focusing on interviews with puppet makers only, another year on movement and the relation between puppetry and dance. Even if thematical this new and more elegantly shaped journal had some pages with news from the puppeteers in Sweden. One of the themes often brought up, was the lack of a puppetry education in Sweden – it has existed but only for intervals, always in difficulties of being too small and therefore too expensive. The problematic situation of the education for puppetry was shared between the Scandinavian countries, although Finland was lucky with a long lasting education in Turku. The cooperations and exchanges have always been frequent between the countries in Northern Europe, and co-produced journals occurred several times – preparing for a congress or just focusing the old and dear topic of education.

The online activities and a home page of UNIMA Sweden in the new millennium changed the platform for the association and the ways to reach out to its members and other interested readers. Also a website needs an editor or a web master, and it was obvious that the need for a regular printed journal of the association changed. Urgent news were better placed on the website, quickly visible to everyone. At the same time: the annual journal had by now a high quality level of writing and a professional look. Obviously, it would be of interest of far more readers than members of UNIMA Sweden, and in particular to anyone interested in theatre, performing arts, opera or dance in general terms. As we all know, contemporary puppetry tend to mix and mingle with other forms at stage, and the clean cut between puppetry and the art forms seemed more and more out of date. Tomas Alldahl resigned from the post as editor after the 2018 issue, and for a couple of years the destiny was uncertain of the old and renowned journal. The latest step was to offer a four page section in *Teatertidningen* (*The Theatre Journal*) and *Danstidningen* (*Danze Magazine*), both journals with editions of several thousands readers. The four in-fold pages were produced by the UNIMA editorial group. I am still a member and by now we do not have one single responsible, called editor. (Due to much international work in the International Association of Theatre Critics as president until 2021, I did not feel ready to take the full responsibility as editor.) This way the two journal's editors were quite happy receiving a section of their publications written, edited and with nice photos and graphic design – all for free. UNIMA Sweden payed the graphic designer; texts and editing was still for free work by members of UNIMA Sweden from the board. Readers and editors seem to be pleased with this new DOCKUMENT as an in-folder in the two most important journals for the art forms of the stage. If they do not change their minds, it is likely that we continue this path. Conditions has changed earlier in the history of puppetry in Sweden. Maybe an UNIMA publication has to stay as flexible as the art form of puppetry itself has been through the centuries.

SZERKESZTŐ, SZERKESZTŐSÉG EDITORS, EDITORIAL STAFF

MARGARETA SÖRENSEN író, szerkesztő DOCKUMENT/SVÉDORSZÁG

Tánc- és színházkritikus, valamint a bábművészet iránt kiemelten érdeklődő író. Számos könyvet írt erről a művészeti formáról Svédországban; a következők vannak angolra lefordítva: *A bábszínház esztétikája nyomában* (Michael Meschkével együtt, 1989); *...csak zsinórhúzás – A Marionette Színház 40 éve* (1998); *Egy nagyszerű kis színház – 30 év a Tittut Bábszínházzal* (2008); *Egy még nagyszerűbb kis színház – 40 év a Tittut Bábszínházzal* (2017); *A Marionetteatern – 60 év és még tovább* (2020); Margareta Sörenson a svédországi bábművészetről szóló szövegekkel is közreműködik a WEPA-ban és számos előadóművészeti folyóiratban; tagja az UNIMA Nemzetközi Kutatási Bizottságának. 2021 óta a Színházi Kritikusok Nemzetközi Szövetségének tiszteletbeli elnöke, az egyesület elnökeként eltöltött hét év után.

MARGARETA SÖRENSEN writer and member of the editorial group BIOGRAPHY / SVERIGE

The dance- and theatre critic and a writer with a special interest in puppetry. She wrote several books on the art form in Sweden; these are in English: *In Search of Aesthetics for the Puppet Theatre*, together with Michael Meschke (1989); *...are but tugs on strings – The Marionette Theatre over 40 years* (1998); *A Great Little Theatre – 30 years with Tittut Puppet Theatre* (2008); *An Even Great Little Theatre – 40 years with the Puppet Theatre Tittut* (2017); *Marionetteatern – 60 years and more* (2020); Margareta also contributes with texts on puppetry in Sweden in WEPA, and in numerous journals on performing arts; she is a member of the Research Commission of UNIMA International. Margareta is honorary president of the International Association of Theatre Critics since 2021 after seven years as president of the association. You can reach us at the following address: UNIMA-SWEDEN, P.O. Box 161 98, SE-103 24 Stockholm, Sweden; E-mail: info@unima.se

